До Научното жури

Назначено със Заповед на Директора на ИДП при БАН

№ РД-09-88/ 12.10.2015 г.

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен **„Доктор"**

Област на висше образование: шифър 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление: шифър 3.6. Право

Научна специалност: Международно частно право

Автор на дисертационния труд: **Пламена Борисова Караиванова-Кобурова,** докторант в задочна форма на обучение в секция „Международноправни науки" в Института за държавата и правото при Българска академия на науките

Тема на дисертационния труд: **„Взаимност и реторсия в международното частно право"**

Научен ръководител: Проф. дюн Цветана Каменова

Рецензент: Проф. д-р Николай Симеонов Натов, СУ„Св. Климент Охридски", Юридически факултет, бул. „Цар Освободител" № 15, ет.4, каб. 294/301, тел. 02 9308 483/02 846 51 73, имейл адрес: n.natov@law.uni-sofia.bg

Уважаеми членове на Научното жури,

Със заповед на на Директора на ИДП при БАН № РД-09-88/12.10.2015 г. съм определен за външен член на Научното жури за провеждане на защитата на Пламена Борисова Караиванова-Кобурова, докторант в задочна форма на обучение в секция „Международноправни науки“ в ИДП при БАН, за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ по Международно частно право. На първото заседание на Научното жури, проведено на 23.10.2015 г., съм определен за рецензент на дисертацията. В указания срок предлагам на Вашето внимание рецензията си.

I. Кратко представяне на кандидатката.

Пламена Караиванова-Кобурова е родена в гр. Стара Загора. Завършила е средно образование в Гимназия за чужди езици „Ромен Ролан“, Стара Загора. Висше образование е придобила в СУ „Св. Кл. Охридски“, Юридически факултет, с образователно-квалификационна степен „магистър“ по право и „магистър“ по международни отношения съответно през 2002 г. (право) и 1997 г. (МО). Зачислена е за задочен докторант в област на висше образование с шифър 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление с шифър 3.6 Право, научна специалност ш.05.05.14 Международно частно право, със заповед на Директора на ИДП при БАН №119/21.07.2011 г. Срокът на докторантурата е бил 4 години считано от 01.10.2011 г. до 30.09.2015 г. Обучението е проведено в секция „Международноправни науки“ в ИДП при БАН с научен ръководител Проф. дюн Цветана Каменова.

Видно от удостоверение № 131/04.06.2012 г., кандидатката е положила изпита от докторантския минимум по английски език с успех отличен (5.50) и изпита по специалността с успех отличен (5.50) – Протокол от 30.09.2015 г. Изпълнила е индивидуалния си план като задочен докторант и е представила дисертация в областта на проведеното обучение в направление с шифър 3.6 Право, научна специалност ш.05.05.14 Международно частно право. От м. февруари 2003 г. до сега работи като държавен експерт в дирекция „Отбранителна политика“ в Министерството на отбраната. Има отпечатани четири публикации по темата на дисертацията както следва: 1) Правна уредба на взаимността в чл.47 от Кодекса на международното частно право на Република България, Научни трудове на Института за държавата и правото, т. X, С., БАН, 2015, с.289-298; 2) Взаимност в международното частно право, същност, класификация и видове, Правна мисъл, кн.2/2015, с.68-89; 3) За значението на взаимността в международните отношения и международното право, Научни трудове на Института за държавата и правото, т. XI, С., БАН, 2015, с.119-138; 4) Retrospective Review of Some Reciprocal Agreements and Customs in Private International Law, Papers of BAS, Humanities and Social Sciences, Vol 2, No 1-2, 2015, p.198-211. Кандидатката е отчислена с право на защита въз основа на заповед на Директора на ИПН/БАН № РД 09-83/05.10.2015 г.

II. Относно процедурата.

Кандидатката е изпълнила индивидуалния си учебен план за работа. Подала е изискуемите документи за защита. Дисертацията е обсъдена на заседание на секцията по Международноправни науки, проведено на 05.10.2015 г. в Института за държавата и правото при БАН. Насочена е за защита пред научно жури, определено със Заповед на Директора на ИДП/БАН № РД-09I-88/ 12.10.2015 г. Със същата заповед защитата е насрочена на 16.02.2016 г. от 11.00 ч. Рецензенти на дисртацията са Проф. д-р Николай Натов и Доц. д-р Пламенка Маркова. Процедурата е спазена.

III. Кратко представяне на труда.

Дисертационният труд е с общ обем от 212 страници, от които научен текст 205 страници, заглавна страница, съдържание, списък на цитираната литература, който включва книги, справочници и речници, официални документи, периодичен печат и изследвания, доклади, статии и справки. Структурно работата обхваща увод, изложение и заключение. Изложението е обособено в три глави, всяка от които има раздели, точки и подточки. Направени са 262 бележки под линия. Списъкът на книгите в ползваната литература съдържа раздели на кирилица и латиница, на монографии, учебници, студии и статии, както и на интернет източници. Заглавията не са номерирани, което затруднява рецензията. При мое преброяване установих общо 130 заглавия, от които 37 на кирилица, останалите на латиница (английски, френски и немски езици).

В увода са представени предметът на дисертацията и мотивите за избор на темата, нейната актуалност и дисертабилност. Научната задача на дисертационния труд според авторката обхваща три въпроса, описани подробно. Научно-изследователската теза не е формулирана изрично. Това затруднява научната преценка. В последния аспект съм се ръководил от споменатите по-горе въпроси и дадените в дисертацията аргументирани отговори. Обосновани са достатъчността и надеждността на ползваните източници за написването на труда, изяснен е и въпросът за методите, приложени при неговата разработка.

Дисертацията е в граничната материя на международното публично и международното частно право, като засяга и някои аспекти от теорията и историята на международните отношения.

В първа глава се изясняват теоретичните и исторически аспекти на проблема за взаимността в международното право. Втората глава е посветена на анализ на „съвременните измерения на взаимността“. Третата глава се занимава със съпоставка и изследване на съотношениетона взаимността и реторсията. В заключението са обобщени резултатите от изследването, отнасящи се към поставените в увода въпроси. Приложена е декларация за оригиналност. Дисертационният труд като структура и оформление отговаря на изискванията на чл. 27, ал.2 от Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

IV. Актуалност на разработвания в дисертационния труд проблем в научно и/или научно-приложно отношение.

IV.1. В научно отношение

Актуалността на изследването произтича от констатацията, по същество вярна, за липсата на цялостни съвременни научни изследвания на разностранната проблематика на взаимността и реторсията в международното частно право. Освен това двата института, възникнали в древността, намерили първоначално своето място в обичайната практика и кодифицирани в международното публично право, показват динамика в съвременното си развитие, която се нуждае от научно осветляване. Дисертацията се стреми да даде своя научен принос в разглежданата насока, което обуславя нейната актуалност.

IV.2. В научно-приложно отношение

Във връзка с гореказаното относно научната актуалност на труда и с оглед на успешното практическо реализиране на резултатите от него считам, че той може да има значително научно-практическо приложение. Дисертацията е опит за предлагане на няколко практически модела, които при правилно разбиране и усвояване са от естество да подпомогнат практиката в общуването между държавите в тези две гранични сфери.

V. Познава ли кандидатката състоянието на проблема и оценява ли творчески литературния материал?

Представената разработка разкрива, че авторката познава добре двата института на МЧП и проблематиката, на която е посветен трудът. Познанието обхваща както появата и историческото развитие на тази материя, така и актуалното й състояние съгласно ползваните източници. Авторката навлиза задълбочено в разглежданата проблематика и е добре запозната със състоянието на литературата, нормативната уредба и практиката в тези две сфери. Работата показва, че дисертантката има способност да оценява творчески литературния, нормативния и документалния материал, като се справя с разкриването на нерешените въпроси и се опитва да даде научно аргументирани и практически насочени отговори от гледна точка на теорията, правната уредба и практиката както на международното публично и международното частно право, така и на международните отношения.

VI. Избраната методика на изследване може ли да даде отговор на поставените задачи и цел на дисертационния труд?

Изследването е извършено на базата на няколко основни метода, а именно: исторически, сравнителен, аналитико-синтетичен, нормативистичен и логически, с помощта на които се изследва поставената проблематика.

Считам, че така подбраната и прилагана методика на изследване е в състояние да даде отговор на поставените въпроси и да изпълни задачите и целите пред разглеждания дисертационен труд.

VII. Кратка аналитична характеристика на научните и/или научно-приложните приноси на дисертационния труд.

От посочените в автореферата приносни моменти на разработката приемам следните:

1) Детайлното и всеобхватно разглеждане на институтите на взаимността и реторсията в теоретичен и практико-приложен план, в исторически и съвременен контекст, от гледна точка на националното законодателство и чуждестранния опит, както и през призмата на отношенията между държавите, но също така с оглед на ролята на тези институти за частноправните отношения с международен елемент.

2) Изясняването на взаимността в по-общ аспект, от гледна точка на международните отношения, което спомага не само за по-добро разкриване на нейната същност, но и демонстрира наличието на по-абстрактно и по-конкретно разбиране за нея. По-абстрактното обяснение дава отговор на основополагащия въпрос защо държавите все пак съблюдават международното право, а по-конкретното измерение демонстрира как взаимността може успешно да бъде използвана за защита на интересите на държавата чрез създаване на обвързващи механизми за закрила на нейните частноправни субекти от дискриминация на територията на чужда държава.

3) Погледът върху положителните и отрицателните страни на различните видове взаимност в международното частно право, който демонстрира как тя би могла да бъде прилагана на практика в различни практически ситуации.

4) Проследяването на еволюцията на взаимността в международните договори и обичаи от Древността до наши дни, което разкрива и аргументира постепенното преминаване от стриктна материална взаимност към предпочитане на формалната взаимност при уреждане на някои съвременни частноправни отношения с международен елемент, както и постепенното стесняване на приложното поле на класическото разбиране за взаимността в резултат на появата на нови тенденции в правното регулиране на международните отношения.

5) Обяснението на някои нови възможности при прилагането на взаимността и реторсията, а именно: въвеждането на изискване за взаимност в националното или Общностното право може да има скритата цел за постигане на промяна на чуждестранното законодателство – начин за

деликатна навлизане в чуждия правов ред, а друг път да бъде средство за „вдигане на цената" по време на международни преговори. Реторсията, като вид санкция или ответна мярка, която би могла да бъде приложена с такова намерение, освен че има функцията да възстанови нарушения баланс в международните отношения още цели и съответно съблюдаване на правата на чуждестранните частноправни субекти.

Така очертаните приноси дават основание да се заключи, че научно-изследователските въпроси, поставени в увода, са получили обоснован и научно аргументиран отговор в дисертацията.

VIII. До каква степен дисертационният труд и приносите са лично дело на кандидата?

Към дисертацията е приложена декларация за оригиналност, изисквана съгласно чл.27, ал.2 ППЗРАСРБ. Тя потвърждава, че авторката коректно е ползвала наличната литература и други източници. При прочита на работата не съм констатирал неточно позоваване на източници, опити за плагиатство или несъответствие между бележки под линия и списък на източниците. Смятам, че дисертационният труд и приносите са лично дело на кандидатката.

IX. Критични бележки.

Критиката на една научна разработка винаги трябва да съдържа градивен елемент и да цели подпомагане на автора в бъдещите му научни и научно-практически начинания. В тази светлина бележките ми са както следва:

1. Научно-изследователската теза следва изрично да се формулира в увода на една дисертация. Тук такава липсва.
2. Езикът на авторката би следвало да се освободи от някои подвеждащи изрази като например „Европейско право". Известно е, че Правото на Европейския съюз не е право на Албания или Беларус, но и двете са европейски държави.
3. Съществува известен дисбаланс в разработката – на взаимността е посветен значително по-голям обем от дисертацията, отколкото на реторсията.

X. Заключение.

Цялостният прочит на дисертационния труд сочи, че той има редица достойнства, които определено преобладават пред констатираните слабости. Общият ми извод е, че разработилата този труд докторантка Пламена Караиванова-Кобурова

притежава задълбочени теоретични познания в областта на международните отношения и способност за самостоятелни научни изследвания в материята. Постигнатите в дисертационния труд резултати, извлечени като изводи и предложения в хода на изследването и обобщени в заключението, представляват оригинален принос в българската наука за международното публично и частно право, поради което на тази дисертация следва да се даде положителна оценка.

Ето защо считам, че дисертационният труд на тема „Взаимност и реторсия в международното частно право“ отговаря на императивните изисквания на чл. 6, ал.3 ЗРАСРБ, на чл. 27 от Правилника за неговото прилагане, поради което:

1) **Оценявам положително дисертацията.**

2) **Предлагам Научното жури да даде на Пламена Борисова Караиванова-Кобурова**

образователната и научна степен „Доктор“.

София, 10.01.2016 г. .....

Професор д-р Н. Натов